

Směrnice S2023-01

6. ledna 2023

Etický kodex výzkumných pracovníků Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR

Vzdělání, výzkum a inovace jsou základními pilíři rozvoje současné společnosti. Důvěra ve vědu je založena na důvěře v poctivost výzkumných pracovníků při získávání nových výsledků. Výsledky i jejich výklad si může ověřit vědecká obec, nikoli však veřejnost, které jsou nové poznatky především určeny. Aby věda zůstala hodnověrná, je nezbytné, aby se výzkumní pracovníci ve své práci řídili základními mravními principy, zejména poctivostí a čestností. Etický kodex výzkumných pracovníků v Akademii věd České republiky shrnuje v bodech I.–V. rámcové zásady dobrého chování ve vědě a podporuje tak upevňování žádoucích mravních standardů v akademickém výzkumu.

Posláním Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR (dále jen ústav) je pěstovat základní a aplikovaný výzkum, který integruje chemické, biologické a fyzikální disciplíny. Cílem je získávat nové a relevantní poznatky v těchto oborech a podle možností je prakticky aplikovat. Ústav si klade za cíl provádět vědecký výzkum na světové úrovni a být v tomto úsilí vzorem i pomocí pro ostatní vědecké instituce v zemi. Z této snahy vyplývají etické zásady pro vědecké pracovníky specifikované v tomto kodexu, a to jak navenek, tak v rámci ústavu. Dodržování těchto zásad napomáhá udržovat v ústavu tvůrčí a přátelskou atmosféru. Všichni výzkumní pracovníci ústavu si uvědomují, že svou vědeckou prací přispívají ke společnému dílu, a proto namísto soupeření upřednostňují spolupráci.

I. Obecné zásady

Výzkumný pracovník:

- a) se ve své práci řídí základními lidskými mravními principy a zásadami uvedenými v tomto kodexu; základními mravními principy se myslí zejména:
 - i. svoboda;
 - ii. odpovědnost;
 - iii. čestnost, svědomitost a nestrannost;
 - iv. respekt k ostatním a vzájemné porozumění;
 - v. spravedlnost;
 - vi. otevřenost a spolupráce;
- b) nepřipustí, aby došlo ke střetu zájmu vyplývajícího z jeho postavení v ústavu a s ním související činnosti a jeho soukromého zájmu, čímž se myslí zejména:
 - i. získání neoprávněného prospěchu v rozporu se základními principy výzkumu;
 - ii. poškození dobrého jména ústavu, poškozování vztahů na pracovišti a v rámci profesní komunity;
 - iii. vyvíjení vlivové činnosti nebo špionáže v zájmu cizí mocnosti;
- c) se věnuje prováděnému výzkumu s plným pracovním i osobním nasazením; úhrn jeho smluvních pracovních úvazků zpravidla nepřekročí 1,5násobek pracovního úvazku;
- d) vyžaduje od svých spolupracovníků chování, které je v souladu s těmito zásadami;

- e) neobhajuje a nekryje chování, které je v rozporu se zásadami uvedenými v tomto kodexu, a to ani poukazováním na nutnou poslušnost či loajalitu;
- f) považuje vědu a výzkum za integrální součást kultury a základ inovací a hájí je proti jejich možnému zpochybňování;
- g) vystupuje proti neetickému a nevhodnému užití vědeckých poznatků;
- h) rozšiřuje a prohlubuje své znalosti a usiluje o zlepšení svých odborných schopností;
- i) zachovává kritický postoj k vlastním poznatkům a výsledkům i k výsledkům svých spolupracovníků a je přístupný diskusi a věcným argumentům;
- j) obhajuje svobodu vědeckého myšlení, vyjadřování, výměny názorů a informací;
- k) odmítá užívání nevědeckých přístupů a rasistických, náboženských, nacionalistických a politických hledisek ve vědě;
- l) dodržuje principy nestrannosti a nezávislosti na ideologických a politických tlacích a na zájmech nátlakových skupin;
- m) uznává a sám ve vědecké obci šíří zásady spolehlivé, důvěryhodné vědecké práce a odmítá jakoukoli vědeckou nepoctivost a porušení zásad uvedených v tomto kodexu;
- n) neváhá oznámit příslušným autoritám prohřešky proti etice ve vědecko-výzkumné práci, pokud o nich má vědomost.

II.

Zásady výzkumné práce

Výzkumný pracovník:

- a) zaměřuje svůj výzkum na rozšíření hranic vědeckého poznání a dbá, aby jeho prakticky využitelné výsledky sloužily ku prospěchu společnosti;
- b) provádí výzkum tak, aby neohrozil společnost, životní prostředí či kulturní hodnoty;
- c) při získávání, výběru a hodnocení dat vychází z obecných zásad (čl. I) při respektování specifiky své disciplíny;
- d) odpovídá za přesnost a objektivitu jím prováděného výzkumu a uvědomuje si meze použitých metod zkoumání;
- e) při zveřejňování poznatků a výsledků k určitému problému odpovídá za jejich úplnost a ověřitelnost a nezkresleně je interpretuje;
- f) po zveřejnění uchovává primární data a dokumentaci všech podstatných výsledků po dobu obvyklou v příslušné disciplíně, pokud tomu nebrání jiné závazky či předpisy;
- g) odpovídá za účelné a efektivní využívání prostředků na výzkum a neduplikuje výzkum provedený jinde, pokud není potřebný k ověření, doplnění či porovnání výsledků;
- h) předává výsledky svého výzkumu nepodléhající utajení odborné veřejnosti a širokou veřejnost s nimi uvážlivě seznamuje ve spolupráci s PR oddělením ústavu až po jejich zveřejnění v odborném tisku.

III.

Zásady zveřejňování poznatků a výsledků

Výzkumný pracovník:

- a) může být uveden jako autor nebo spoluautor publikace, pokud tvůrčím způsobem přispěje k jejímu vzniku, např. k návrhu studií a pokusů a k jejich provedení, k analýze, interpretaci, teoretickému zpracování či modelování dat nebo k sepsání publikace, a pokud se spoluautorstvím souhlasí;

- b) v publikaci uznává vědecký přínos dříve publikovaných prací ke zkoumanému problému, na který přímo navazuje, a při citaci nálezů a poznatků jiných autorů uvádí zřetelný odkaz na příslušný zdroj;
- c) cituje i podstatné práce, které nejsou v souladu s jeho vlastními výsledky a závěry;
- d) objeví-li ve svých publikovaných údajích významnou chybu, podnikne odpovídající kroky, např. nechá publikovat errata nebo jinou opravu, popř. publikaci retrahuje;
- e) nedělí zbytečně výsledky a poznatky do více publikací, aby si uměle zvýšil počet prací;
- f) publikuje s cílem předat výsledky a poznatky odborné veřejnosti, nikoli pouze za účelem vykázaní prací jako vědeckých výstupů;
- g) publikuje své výsledky v respektovaných vědeckých časopisech s rigorózním recenzním řízením s důrazem na kvalitu (nikoli kvantitu);
- h) nepublikuje eticky pochybným způsobem a nevyužívá eticky pochybných publikačních platforem (predátorské časopisy apod.);
- i) jako korespondenční autor publikace je zodpovědný za správnost a autenticitu publikovaných dat a dostupnost laboratorních deníků a veškerých primárních dat po dobu alespoň 10 let (u kolaborativních multidisciplinárních publikací s více korespondenčními autory ručí alespoň za data ze svého oboru a od svého týmu);
- j) afiliaci ústavu může použít pouze pro publikace, které byly alespoň částečně vypracovány v ústavu a kde vedoucí skupiny souhlasí s uvedením této afiliace (v ostatních případech lze ústav uvést jako "present address" u autora, který je v současnosti zaměstnancem ústavu, ale výsledky získal na jiném pracovišti).

IV.

Zásady chování ke studentům a spolupracovníkům

Výzkumný pracovník:

- a) přijímá studenty a spolupracovníky ve výzkumu na základě objektivního ohodnocení jejich intelektuálních, etických a osobnostních charakteristik;
- b) vede-li výzkumný tým, dbá na korektnost a otevřenost ve vzájemné komunikaci a vystříhá se neodůvodněně autokratických metod řízení;
- c) posuzuje své studenty a spolupracovníky na základě dosažených výsledků a chová se k nim spravedlivě; nevyžaduje od nich činnosti, které patří k jeho vlastním povinnostem, a neklade na ně požadavky nepřiměřené jejich schopnostem a možnostem;
- d) poskytuje svým studentům pravidelný mentoring a zpětnou vazbu;
- e) v pozici vedoucího odměňuje své studenty a spolupracovníky výlučně podle jejich výsledků a pracovitosti; v žádném případě nesmí být nikdo zvýhodněn či znevýhodněn na základě sympatií, antipatií nebo osobních vztahů;
- f) nepřistupuje k jiným osobám diskriminačně, nechová předsudky na základě rasy, pohlaví, etnické či náboženské příslušnosti;
- g) nedopouští se ani nepodporuje jednání poškozujícího psychickou či fyzickou integritu jiných osob (šikana, sexuální obtěžování nebo jiné formy agrese);
- h) nezneužívá své seniorské postavení či profesní autoritu k manipulativnímu jednání, zastrašování nebo vydírání;
- i) předává slovem i osobním příkladem své znalosti, dovednosti a zásady dobrého chování ve vědě svým studentům a spolupracovníkům;
- j) věnuje se výuce svých studentů, rozvíjí jejich nezávislé a kritické myšlení a zodpovědný přístup k práci a respektuje jejich právo na svobodné vyjádření názorů na výzkum;

- k) podporuje kvalifikační růst studentů a podřízených výzkumných pracovníků i jejich badatelskou a publikační aktivitu a mezinárodní kontakty a uvádí je mezi autory publikace, pokud k jejímu vzniku tvořivě přispěli;
- l) vyvozuje důsledky z případného neetického chování svých spolupracovníků.

V.

Zásady pro posuzovatelskou, hodnotící, oponentskou a expertní činnost

Výzkumný pracovník:

- a) provádí jemu zadanou posuzovatelskou nebo jinou hodnotící činnost osobně;
- b) chrání duševní vlastnictví autorů posuzovaných rukopisů, návrhů projektů a zpráv; nepoužívá údaje obsažené v hodnocených podkladech k jinému účelu než k vypracování odborného posudku a neposkytuje je třetí osobě;
- c) neprodluhuje záměrně hodnocení posuzované práce, aby dosáhl vlastních výhod či výhod pro třetí osobu;
- d) odmítne vypracovat odborné stanovisko, jehož závěry by mohly být ovlivněny jeho osobním zájmem, nebo na tuto skutečnost předem jasně upozorní; vystříhá se i dalších vědomých střetů zájmu;
- e) expertní stanoviska vyhotovuje zodpovědně a pouze z oblasti svého oboru a nepodléhá případným vnějším tlakům, které by mohly ovlivnit vyznění tohoto stanoviska;
- f) při hodnotitelských a oponentních řízeních vychází z objektivních kritérií, dodržuje pravidla zadavatele a vyžaduje totéž od ostatních účastníků jednání.

VI.

Postup při řešení případů porušování zásad správného chování ve vědecko-výzkumné práci

Za jednání neslučitelné se zásadami etického chování ve vědě se považují zejména: podvod, podvrh, plagiátorství, falšování, zkreslování, záměrný klam a zcizení, a to v kterékoli fázi procesu vědecko-výzkumné práce od záměru až ke zveřejnění výsledků.

Možné porušení zásad správného jednání ve vědě se řeší:

- a) přímo na pracovišti na úrovni jeho organizační struktury, a to vždy o jeden stupeň vyšší, než ve kterém se spory vyskytly; k jejich řešení lze na příslušné úrovni ustavovat grémia (komise) ad hoc;
- b) v Komisi pro etiku vědecké práce AV ČR, pokud je řešení nad rámec ústavu nebo pokud účastníci sporu nejsou spokojeni se závěry přijatými na pracovišti;
- c) v součinnosti všech zúčastněných stran, při čemž se dbá na nejvyšší možnou ochranu soukromí; závěry řešení musí být oznámeny všem zúčastněným a obsahovat opatření vedoucí k nápravě, pokud je porušení etiky vědecké práce zjištěno; při tom lze v odůvodněných případech využít ustanovení čl. 65 Stanov AV ČR, popř. zákoníku práce.

VII.

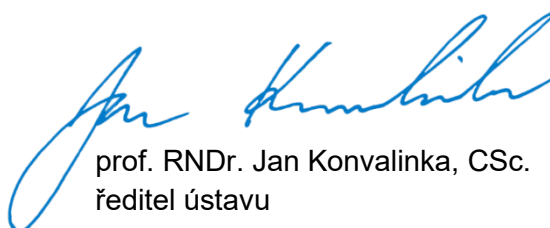
Zdroje

Etický kodex výzkumných pracovníků Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR je rozšířenou verzí Etického kodexu výzkumných pracovníků v Akademii věd České republiky. Při vypracování

Etického kodexu výzkumných pracovníků v Akademii věd České republiky byly použity následující materiály:

- Etický rámec výzkumu, usnesení vlády České republiky ze dne 17. srpna 2005 č. 1005;
- Evropská charta pro výzkumné pracovníky, 2005/251/ES, Úřední věstník Evropské unie ze dne 22. března 2005;
- Good Manners in Science; A Set of Principles and Guidelines, Polish Academy of Sciences, Committee for Ethics in Science, Third (amended) edition, Warsaw 2001;
- Rules of Good Scientific Practice, adopted by the Senate of the Max Planck Society on 24 November 2000;
- Memorandum on Scientific Integrity, All European Academies, Amsterdam 2003 (On standards for Scientific Research and a National Committee for Scientific Integrity, KNAW, NWO, VSNU, 2001);
 - Singapore Statement on Research Integrity, 2010;
 - The European Code of Conduct for Research Integrity, 2011;
 - Montreal Statement on Research Integrity in Cross-Boundary Research Collaborations, 2013.

Etický kodex je napsán s použitím tzv. generického maskulina, které zastupuje mužský i ženský rod. Bylo tak učiněno výhradně z důvodu větší přehlednosti textu, který by byl v případě uvádění mužsko-ženských variant zatěžován nadměrným splittingem. Etický kodex se ve stejné míře týká všech pracovníků a pracovníků bez ohledu na pohlaví.

prof. RNDr. Jan Konvalinka, CSc.
ředitel ústavu

Příloha č. 1: Obecné pokyny při řešení eticky problematických situací v ÚOCHB

Příloha č. 2: Podrobná specifikace pro archivaci primárních dat a laboratorních deníků pro jednotlivé obory provozované v ÚOCHB